

บทที่ 2

แนวความคิดพื้นฐาน เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง คุณค่าของพยานหลักฐาน : สิทธิเสรีภาพ และรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

การพิสูจน์พยานหลักฐาน เป็นกระบวนการหนึ่งที่รัฐสร้างขึ้นเพื่อจัดระเบียบของสังคมเมื่อเกิดการขัดแย้งระหว่างประชาชนในรัฐ เพราะการรักษาความสงบเรียบร้อย และความปลอดภัยในชีวิต และทรัพย์สินของบุคคลเป็นหน้าที่ขั้นปฐมของรัฐ ดังที่ผู้พิพากษามอนเตโร (ค.ศ. 1916) ได้ชี้ให้เห็นว่ากระบวนการยุติธรรมทางอาญานั้นก่อเกิดขึ้นเพื่อคุ้มครองผู้กระทำผิด หรือผู้ที่ถูกสงสัยว่าได้กระทำผิดจากการล้างแค้นอย่างไม่เป็นทางการ ดังนั้นการที่รัฐเข้าจำกัดสิทธิของบุคคลบางประเภทก็เพื่อประโยชน์ของตัวบุคคลนั่นเอง และเพื่อสังคมส่วนรวมจึงมิใช่การเลือกปฏิบัติแต่รัฐจำเป็นต้องกำหนดมาตรฐานของการจำกัดสิทธิทั้งหลายไว้ให้ชัดเจน เพราะการที่รัฐหลีกเลี่ยงไม่ยอมรับรู้ถึงมาตรฐานขั้นต่ำย่อมหมายถึงการที่รัฐไม่ยอมรับว่าสิทธินั้นมีอยู่เชิงสิทธิ¹ ดังนั้นสิทธิของบุคคลจะหมดไปเมื่อใดยอมรับแล้วแต่ความพึงพอใจของผู้ใช้อำนาจรัฐนั่นเอง

2.1 แนวความคิดเกี่ยวกับ คุณค่าของพยานหลักฐาน

เนื่องจากวัตถุประสงค์ในการดำเนินคดีอาญาได้แก่การพิสูจน์ความจริงจนปราศจากข้อสงสัย (Proof Beyond a Reasonable Doubt) ซึ่งแตกต่างจากคดีแพ่งที่ถือหลักพยานหลักฐานที่มีน้ำหนักมากกว่า (Preponderance of Evidence) ทำให้การรับฟังพยานหลักฐานในคดีแพ่งและคดีอาญา แตกต่างกันโดยคดีอาญาจะรับฟังพยานหลักฐานในเชิงคุณภาพของพยานมากกว่า ปริมาณของพยาน ทำให้การรับฟังพยานหลักฐานยึดถือหลักคุณค่าของพยานหลักฐาน (Spirit of Evidence)

คุณค่าของพยานหลักฐาน (Spirit of evidence) เป็นแนวความคิดในการกลั่นกรองพยานหลักฐานว่าพยานหลักฐานชิ้นใดจะมีคุณค่าดีกว่ากัน มีหลักเกณฑ์ในการกลั่นกรองพยานหลักฐานอย่างไรจึงทำให้เกิดแนวความคิดว่า คุณค่าของพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์เกี่ยวกับประเด็นของคดีนั้นจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่ดี ซึ่งพยานหลักฐานที่ดีนั้นควรมีลักษณะดังนี้ คือ

¹เกียรติจักร วัจนะสวัสดิ์ และคณะ, ชุดศึกษาวิจัยสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย : สิทธิมนุษยชน และกระบวนการยุติธรรมทางอาญาในประเทศไทย. (กรุงเทพมหานคร : สถาบันไทยคดีศึกษามหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์), 2529 หน้า 1

1. พยานหลักฐานที่ดีในอุดมคติ
2. พยานหลักฐานที่ดีที่สุด
3. พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์

1. พยานหลักฐานที่ดีในอุดมคติ

พยานหลักฐานที่ดีในอุดมคติ หมายถึง แนวความคิดที่เชื่อว่าพยานหลักฐานที่ดีจะต้องมีลักษณะต่างๆ ดังต่อไปนี้

1.1 พยานหลักฐานที่ดีนั้นสามารถพิสูจน์ความจริงได้ถูกต้องหรือ ให้ได้ใกล้เคียงความจริงที่สุด

1.2 พยานหลักฐานที่ดีจะต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทางมนุษยธรรม (Humanity) เช่น บุคคลทุกคนต้องถูกสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะสามารถพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด (Presumption of Innocent) เช่น ผู้ถูกกล่าวหาในคดีอาญาจะต้องได้รับหลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานในกระบวนการดำเนินคดีอาญา เพื่อพิสูจน์ความจริง

1.3 พยานหลักฐานที่ดีจะต้องเอื้ออำนวยประโยชน์ต่อกระบวนการยุติธรรมกล่าวคือเป็นพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับประเด็นของคดี เป็นประโยชน์ต่อกระบวนการพิจารณาทำให้สามารถดำเนินคดีได้อย่างรวดเร็ว²

นอกจากนี้แนวความคิดเกี่ยวกับพยานหลักฐานที่ดี ย่อมต้องเกี่ยวข้องกับระบบพยานหลักฐานที่ดีด้วย กล่าวคือ ระบบพยานหลักฐานที่ดีย่อมทำให้ กระบวนการในการแสวงหาพยานหลักฐานเป็นไปโดยโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้ เป็นผลให้พยานหลักฐานที่ได้มีลักษณะน่าเชื่อถือ (Reliability) สามารถพิสูจน์ความจริงได้ถูกต้อง หรือใกล้เคียงที่สุด ทำให้ระบบการดำเนินคดีอาญาเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพและมีความเป็นธรรม (Fairness) ระบบพยานหลักฐานที่ดีโดยทั่วไปควรมีลักษณะดังนี้ คือ

- 1) เป็นระบบที่เปิดโอกาสให้คู่ความได้ต่อสู้พิสูจน์พยานหลักฐานกันได้อย่างเท่าเทียมกัน (Fairness)
- 2) เป็นระบบที่สามารถทดสอบหรือตรวจสอบได้ เช่น ยอมให้มีการพิสูจน์พยานหลักฐานได้³

²เรื่องเดียวกัน

³พรเพชร วิชิตชลชัย, "คำบรรยายวิชาพยานเปรียบเทียบ" (ภาควิชานิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย), 2534

3) เป็นระบบที่มีการกลั่นกรองพยานหลักฐานที่ดี เช่น มีระบบการตรวจสอบการดำเนินการรวบรวมพยานหลักฐานในชั้นสืบสวน - สอบสวน หรือ ในกรณีพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ก็จะต้องมีระบบการตรวจสอบ วิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางชีวภาพ และมีกระบวนการในการควบคุมทางห้องปฏิบัติการให้ได้พยานหลักฐานที่มีคุณภาพ

2. พยานหลักฐานที่ดีที่สุด (The Best Evidence Rule)

หลักในเรื่องพยานหลักฐานที่ดีที่สุดมีที่มาจากหลักของกฎหมายอังกฤษที่เรียกว่า "กฎแห่งพยานที่ดีที่สุด" (Best Evidence Rule) เป็นหลักที่ใช้กันมากเมื่อประมาณ ค.ศ. 1700 คือกฎหมายถือว่าในกรณีใดๆ ถ้าลักษณะแห่งคดีสามารถจะทำได้แล้วคู่กรณีจะต้องนำพยานที่มีคุณภาพดีที่สุดมาพิสูจน์ข้อเท็จจริงในประเด็นที่พิพาท กล่าวคือในกรณีที่มีพยานโดยตรง และพยานแวดล้อมกรณีก็ต้องนำพยานโดยตรงเข้ามาสืบ หรือกรณีที่มีต้นฉบับเอกสารกับสำเนาเอกสารก็ต้องนำต้นฉบับเอกสารมาพิสูจน์ หลักพยานหลักฐานที่ดีที่สุดนี้มีผลทำให้เกิดการแบ่งแยกพยานหลักฐานตามความใกล้ชิดในการรับรู้ข้อเท็จจริงออกเป็น ประจักษ์พยานและพยานบอกเล่า กฎนี้แต่เดิมใช้กันอย่างเคร่งครัดจนกระทั่งกลับหลักเป็นว่าพยานชั้นที่สองให้รับฟังได้ แต่การที่ไม่นำพยานที่ดีที่สุดมาสืบนั้นเป็นแต่เพียงกระทบกระเทือนต่อนำหนักแห่งพยานหลักฐานนั้น แต่อย่างไรก็ดี ในกฎหมายอังกฤษนั้นร่องรอย แห่ง Best Evidence Rule ยังคงหลงเหลืออยู่บ้าง⁴ เช่น หลักที่จะต้องนำสืบด้วยต้นฉบับเอกสาร

3. พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ (Science of Evidence) หมายถึงพยานหลักฐานที่เกิดขึ้นด้วยการวิเคราะห์หรือ วิจัย เช่น ในทางฟิสิกส์ (Physics) ทางเคมีศาสตร์ (Chemistry) หรือทางชีววิทยา (Biology)⁵ โดยผ่านกระบวนการทางวิทยาศาสตร์ที่สามารถพิสูจน์ได้ และเป็นที่ยอมรับโดยทั่วไป วิทยาศาสตร์จึงเป็นเรื่องของความจริง (Fact) ที่สามารถตรวจสอบได้ ด้วยเหตุนี้พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์จึงมีน้ำหนักมาก และเป็นพยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือ (Reliability)

ปัจจุบันวิทยาศาสตร์ก้าวหน้าไปมาก โดยเฉพาะเมื่อความรู้ทางวิทยาศาสตร์ชีวภาพเกี่ยวกับพันธุศาสตร์ (Genetics) พัฒนาไปถึงขนาดที่สามารถจะอ่านชีวิตของคนคนหนึ่งได้แทบจะทะลุไปโปร่งจากการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ ซึ่งอาจได้มาจากการตรวจเลือดเพียงไม่กี่หยด ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญ จึงเป็นปัจจัยชี้ขาดที่สำคัญมากในทางคดี

⁴ไอสด โกสิน, คำอธิบาย และเปรียบเทียบกฎหมายไทยและต่างประเทศในเรื่องกฎหมายลักษณะพยาน. อ่างแล้ว หน้า 73 - 74

⁵ประมุข สุวรรณสร."พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์." บทบัณฑิตย (มกราคม,2511) :

กล่าวคือในชั้นพนักงานสอบสวนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญจะเป็นเครื่องชี้ตั้งแต่ชั้นแรกว่าสมควรจะมีการสอบสวนดำเนินคดีอาญาในเรื่องนั้นหรือไม่ และหากมีการสอบสวนจะกำหนดกรอบแนวทางการสอบสวนอย่างไร ในชั้นอัยการจะมีน้ำหนักกว่าอัยการจะสั่งฟ้องคดีหรือไม่ และแม้ในชั้นศาลก็จะมีผลมากในการที่ศาลจะนำมาใช้ในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อพิพากษาคดี จากการศึกษาคำพิพากษาของศาลพบว่าคดีอาญาจำนวนมากที่ผลของคดีขึ้นอยู่กับรายงานการตรวจพิสูจน์ทางวิทยาศาสตร์ ทั้งนี้เพราะพยานหลักฐานที่ได้มาโดยวิธีการทางวิทยาศาสตร์สามารถให้เหตุผลที่มาโดยหลักการ และเหตุผลทางวิชาการได้จึงย่อมมีความน่าเชื่อถือมากกว่าพยานบุคคลซึ่งบางครั้งอาจจะให้การไม่ตรงกับความเป็นจริงด้วยเหตุผลบางประการ⁶

2.2 แนวความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับสิทธิและเสรีภาพ

เนื่องจากพยานหลักฐานที่ดีในอุดมคตินั้นนอกจากสามารถพิสูจน์ความจริงได้ถูกต้องหรือใกล้เคียงที่สุดแล้ว พยานหลักฐานที่ดียังต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทางมนุษยธรรม (Humanity) กล่าวคือวิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐานจะต้องเป็นไปโดยชอบมีความเป็นธรรม (Fairness) และอยู่ภายใต้หลักการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ (Presumption of Innocent) การที่รัฐจำกัดสิทธิบางประการของบุคคลหรือผู้ต้องหาในคดีอาญาเพื่อประโยชน์ในการรวบรวมพยานหลักฐาน จึงย่อมต้องอยู่ภายใต้หลักเกณฑ์ทางมนุษยธรรม โดย ครอบคลุมความเป็นส่วนตัวของบุคคลให้น้อยที่สุด ดังนั้น ระบบพยานหลักฐานที่ดีย่อมมีความเกี่ยวข้องกับ แนวความคิดในเรื่องสิทธิและเสรีภาพของบุคคล

1. ความเป็นมา และความหมายของสิทธิ และเสรีภาพ

สิทธิและเสรีภาพย่อมมีความหมายทั้งในด้านบวกและด้านลบ การมองเสรีภาพในด้านลบนั้นถือว่า เสรีภาพได้แก่ความสามารถของบุคคลที่จะกระทำการใดๆ โดยปราศจากเครื่องเหนี่ยวรั้งจากบุคคลอื่น แนวความคิดนี้มีอิทธิพลต่อการร่างรัฐธรรมนูญของหลายประเทศ ซึ่งใช้บทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญเป็นเครื่องจำกัดการใช้อำนาจของรัฐเข้าแทรกแซงการใช้เสรีภาพส่วนบุคคล

⁶กิตติพงษ์ กิตยารักษ์, "งานนิติเวชกับการดำเนินคดีอาญา : บทบาทที่ต้องทบทวน", มติชนรายวัน (6 ตุลาคม 2537) : 20

แนวทางนี้ย้ำความสนใจอยู่ที่การกำหนดว่า การกระทำอย่างใดของรัฐเป็นการทำลายเสรีภาพส่วนบุคคล ดังนั้น เสรีภาพจึงมีความหมายในแง่ลบคือเสรีภาพในฐานะที่เป็นข้อห้าม⁷

สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลในฐานะที่เป็นความดีงาม หมายถึงสิ่งที่ยืนยันคุณค่าและศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ สังคมใดที่ให้ความสำคัญแก่คุณค่าของสิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลจึงจำเป็นต้องมีระบบการปกครองที่ถือว่า สิทธิส่วนบุคคลเป็นแหล่งที่มาของความผาสุกและความเจริญไพบูลย์ของสังคมนั้นซึ่งระบอบ การปกครองเช่นนั้นก็คือระบอบประชาธิปไตยนั่นเอง⁸

1.1 ความหมายของคำว่า "สิทธิและเสรีภาพ"

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถานให้ความหมายคำว่า "เสรีภาพ" ว่าเป็นเสรี ส่วนคำว่า "เสรี" นั้นหมายถึง "ทำหรือคิดได้โดยไม่มีข้อผูกมัด หรือ อะไรเหนี่ยวรั้งมีสิทธิที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่ละเมิดผู้อื่น⁹

วิชา มหาคุณ¹⁰ ได้ให้ความหมายของ "สิทธิ และเสรีภาพ" ไว้ว่า

"สิทธิ หมายถึง การที่บุคคลจะพึงกระทำได้ภายในขอบเขตของกฎหมายกล่าวอีกนัยหนึ่ง สิทธิของบุคคลจะต้องมีกฎหมายรองรับ หรือ ยอมรับบังคับให้ ส่วน

เสรีภาพ หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดได้โดยไม่ถูกรบกวน สิทธิและเสรีภาพจึงมีลักษณะที่คล้ายคลึงกันแต่เสรีภาพมีลักษณะเป็นสิทธิตามธรรมชาติ (Natural Rights) ซึ่งมีความหมายว่าในการใช้ชีวิตส่วนตัวของบุคคลในรัฐมีขอบเขตที่รัฐจะไม่เข้าไปแทรกแซง..."

วิญญู เครื่องงาม¹¹ ได้ให้ความหมายของสิทธิและเสรีภาพไว้ว่า

"สิทธิ (Right) หมายถึงประโยชน์ที่กฎหมายรับรอง และคุ้มครองให้"

⁷ช้อยนันต์ สุมทวาณิช. "การอภิปรายหัวข้อ ความชอบธรรมและขอบเขตของรัฐในการบัญญัติกฎหมายที่จำกัดสิทธิเสรีภาพของประชาชน : ความสัมพันธ์ระหว่างสิทธิเสรีภาพและอำนาจ" วารสารนิติศาสตร์. 2523 : 39

⁸พนัส ทัศนียานนท์. "สิทธิเสรีภาพส่วนบุคคลของชนชาวไทย". วารสารนิติศาสตร์ 2523 : 431

⁹เรื่องเดียวกัน. หน้า 432

¹⁰วิชา มหาคุณ. "ผลกระทบของกฎหมายที่ไม่เป็นธรรมต่อสิทธิของประชาชนในกระบวนการยุติธรรม" วารสารนิติศาสตร์ 11 (ฉบับที่ 4.2524) : 546

¹¹วิญญู เครื่องงาม, กฎหมายรัฐธรรมนูญ. (กรุงเทพมหานคร : ซีรานุสรณ์การพิมพ์ 2521). : 200

"เสรีภาพ (Liberty) หมายถึง ความมีอิสระที่จะกระทำการ หรืองดเว้นกระทำการ เสรีภาพจึงมีความหมายต่างกับสิทธิ ดังที่มักมีผู้เรียกรวมๆ กันไปว่า สิทธิและเสรีภาพ

1.2 ความเป็นมาของแนวความคิดว่าด้วย สิทธิ และเสรีภาพ

แนวความคิดว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพ เป็นปรัชญาความคิดทางกฎหมายของสำนักความคิดกฎหมายธรรมชาติ ซึ่งถือว่า กฎหมายที่มนุษย์บัญญัติขึ้นมาใช้บังคับกันเองนั้นต้องอยู่ภายใต้กฎเกณฑ์บางอย่างที่มีค่าบังคับสูงกว่า เรียกว่า กฎหมายธรรมชาติมนุษย์ทุกคนย่อมมีความเสมอภาคกันในสายตาของกฎหมาย และมีสิทธิขั้นมูลฐานบางอย่างที่ดีเป็นสิทธิโดยกำเนิดของมนุษย์ความเสมอภาคและสิทธิเสรีภาพโดยกำเนิดของมนุษย์นี้ถือว่าเป็นสิทธิตามธรรมชาติของมนุษย์ (Natural Rights) ที่บุคคลใดจะเลิกล้างหรือละเมิดมิได้ สิทธิตามธรรมชาติจึงเป็นหลักกฎหมายสูงสุด และเป็นสิทธิที่พลเมืองยกขึ้นใช้อำยันรัฐได้ (Civil Right)

แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิตามธรรมชาติในปรัชญากฎหมายธรรมชาติถือว่าเป็นพื้นฐานของปรัชญาการเมืองตะวันตก เนื่องจากลักษณะเด่นของอารยธรรมตะวันตก ก็คือการเป็นปฏิปักษ์กันระหว่างอำนาจของฝ่ายบ้านเมืองกับเสรีภาพส่วนบุคคล

ตามแนวความคิดของฝ่ายตะวันตก เสรีภาพส่วนบุคคลมีความเกี่ยวพันโดยตรงกับอุดมการณ์ทางการเมืองโดยเฉพาะอุดมการณ์ประชาธิปไตย เสรีนิยม (Liberal Democratic Ideology) ซึ่งมีบ่อเกิดมาจากแนวความคิด "ปัจเจกชนนิยม (Individualism)"

ปัจเจกชนนิยม มีรากฐานมาจากความคิดของพวกสโตอิก (Stoic) ที่เชื่อว่ามนุษย์ในสภาวะธรรมชาติสมบูรณ์นั้นเป็นอุดมคติที่สูงส่งของชีวิตการที่มนุษย์จะบรรลุสภาวะดังกล่าวได้ มนุษย์ต้องมีความเป็นตัวของตัวเอง และรู้จักการดำรงชีวิตอย่างมีเหตุผลความมีเหตุผลจะช่วยให้มนุษย์รู้จักแยกแยะว่าสิ่งใดเป็นความดี หรือความชั่วได้ แก่นแท้ของความเป็นมนุษย์จึงอยู่ที่ความสามารถที่จะใช้เหตุผล ซึ่งเป็นพรสวรรค์ที่ทำให้มนุษย์มีความแตกต่างจากสัตว์โลกอื่นๆ ความคิดในแนวปัจเจกชนนิยมก่อให้เกิดแนวความคิดทางเสรีนิยม (Liberalism) ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของอุดมการณ์ประชาธิปไตยเสรีนิยม ในปัจจุบันเสรีนิยมเชื่อว่า ผลประโยชน์หรือความคิดเห็นส่วนตัวของบุคคลมีความสำคัญเหนือกว่าอำนาจรัฐ เสรีนิยมให้ความสำคัญ และเชื่อมั่นในหลักเกณฑ์ และวิธีการหาเหตุผลแบบวิทยาศาสตร์มากกว่าแบบความเชื่อทางศาสนา

แนวความคิดเกี่ยวกับสิทธิตามธรรมชาติ และปัจเจกชนนิยมต่อมาได้กลีกลายเป็นหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศต่างๆ ในยุโรป โดยมีอิทธิพลอย่างสูงในกฎหมายรัฐธรรมนูญของประเทศสหรัฐอเมริกา โดยจะเห็นได้จาก ประกาศอิสรภาพของชาวอเมริกันในปี ค.ศ.1776 ที่นำเอาหลักการสิทธิขั้นมูลฐานตามแนวความคิดของ จอห์น ล็อก ละ รูสโซ มากำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่า "มนุษย์ทุกคนมีความเสมอภาคและเท่าเทียมกัน มีหลักประกันสิทธิในชีวิต เสรีภาพ และการแสวง

หาความสุขให้ตนเอง ซึ่งจะได้รับความคุ้มครองโดยรัฐที่สร้างขึ้นด้วยความยินยอมพร้อมใจของประชาชน หากรัฐละเมิดสิทธิขั้นมูลฐานของประชาชน ประชาชนมีสิทธิโค่นล้มรัฐบาลและจัดตั้งรัฐบาลใหม่ได้หลักการในประกาศอิสรภาพนี้ต่อมาได้กลายเป็นบทบัญญัติว่าด้วยสิทธิ (Bill of Rights) ในรัฐธรรมนูญอเมริกัน แนวความคิดดังกล่าวปรากฏว่า เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป จึงได้มีการร่วมมือกันร่างปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนขึ้นเพื่อกำหนดสิทธิต่างๆ อันเป็นสิทธิธรรมชาติในฐานะที่เกิดเป็นมนุษย์ว่าควรมีสิทธิประการใดบ้าง

"ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (คศ.1948)¹²

มาตรา 1 มนุษย์ทั้งหลายเกิดมามีอิสระ และเสมอภาคกันในเกียรติศักดิ์ และสิทธิต่างมีเหตุผล และมีวัฒนธรรม และควรปฏิบัติต่อกันด้วยเจตนารมณ์แห่งภราดรภาพ

มาตรา 3 ทุกคนมีสิทธิในการดำรงชีวิต เสรีภาพ และความมั่นคงแห่งตัวตน

มาตรา 5 บุคคลใดๆ จะถูกทรมานหรือได้รับผลปฏิบัติ หรือการลงโทษที่โหดร้าย ผิดมนุษยธรรมหรือต่ำช้าไม่ได้

มาตรา 7 ทุกคนเสมอกันตามกฎหมาย และมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันโดยปราศจากการเลือกปฏิบัติใดๆ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองเท่าเทียมกันจากการเลือกปฏิบัติใดๆ อันเป็นการล่วงละเมิดปฏิญญาและจากการขยงให้เลือกปฏิบัติดังกล่าว

มาตรา 11 (1) ทุกคนที่ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดทางอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์จนกว่าจะพิสูจน์ได้ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาคดีโดยเปิดเผยซึ่งตนได้รับหลักประกันบรรดาที่จำเป็นสำหรับการต่อสู้คดี

(2) จะถือบุคคลใดๆ ว่ามีความผิดทางอาญาเนื่องด้วยการกระทำหรือละเว้นใดๆ อันมิได้จัดเป็นความผิดทางอาญาตามกฎหมายแห่งชาติหรือ กฎหมายระหว่างประเทศในขณะได้กระทำการนั้นขึ้นไม่ได้และจะลงโทษอันหนักกว่าที่ใช้อยู่ในขณะได้กระทำความผิดทางอาญานั้นไม่ได้

มาตรา 12 บุคคลใดๆ จะถูกแทรกสอดโดยพลการในความเป็นอยู่ส่วนตัว ในครอบครัว ในเคหสถานหรือในการสื่อสาร หรือจะถูกกลบหลู่ในเกียรติยศ และชื่อเสียงไม่ได้ ทุกคนมีสิทธิที่จะได้รับความคุ้มครองของกฎหมายต่อการแทรกสอด หรือการกลบหลู่ดังกล่าว¹³

¹²เกรียงศิขจร วัจนสวัสดิ์ และคณะ. ชุติศึกษาวิจัยสิทธิมนุษยชนในประเทศไทย. อ่างแล้ว, หน้า 11.

¹³เรื่องเดียวกัน หน้า 12

จากปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชนดังที่กล่าวจะเห็นได้ว่า สิทธิของบุคคลอันเป็นสากลนั้นมีอยู่จริงแต่การตีความและยอมรับสิทธิประเภทต่างๆ นั้นย่อมแตกต่างกันในแต่ละประเทศ ทั้งนี้ย่อมขึ้นอยู่กับรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาที่มีใช้อยู่ในประเทศนั้นๆ

2.3 แนวความคิดเกี่ยวกับรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา

ระบบความยุติธรรมทางอาญาในสังคมที่มีความเป็นระเบียบแห่งใดก็ตามจะต้องมีมาตรฐานในการควบคุมความประพฤติของสมาชิกในสังคมที่จำเป็นไว้สำหรับการคุ้มครองบุคคลและสังคมนั้น โดยทั่วไประบบความยุติธรรมซึ่งประกอบด้วย การดำเนินการสืบสวน-สอบสวน การฟ้องร้องดำเนินคดีและการพิพากษาลงโทษต่อสมาชิกในสังคมที่ประพฤติละเมิดกฎหมายได้ตราขึ้นไว้โดยมีวัตถุประสงค์ที่แน่นอนนอกเหนือจากความคิดในเรื่องการแก้แค้นทดแทน³ ประการคือ

- 1) เป็นการนำบุคคลที่เป็นภัยออกจากสังคม
- 2) เป็นการยับยั้งบุคคลอื่นมิให้เอาเยี่ยงอย่าง
- 3) เป็นการเปิดโอกาสให้สังคมแก้ไข บุคคลที่ละเมิดกฎหมายให้กลับตนเป็นคน

ดี¹⁴

สิ่งสำคัญที่ทำให้ระบบความยุติธรรมทางอาญาในแต่ละประเทศแตกต่างกันอย่างเห็นได้ชัดได้แก่การคุ้มครองสิทธิของบุคคล ในกระบวนการยุติธรรม การวินิจฉัยความผิด และการลงโทษผู้กระทำความผิด

ระบบความยุติธรรมทางอาญานั้นในทางทฤษฎีสามารถแบ่งได้เป็น 2 ระบบคือ

1. ทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม (Crime Control) ทฤษฎีนี้เน้นหนักทางด้านประสิทธิภาพของกระบวนการยุติธรรม เป็นทฤษฎีที่มุ่งจะควบคุม ระงับ และปราบปรามอาชญากรรมเป็นหลักใหญ่ ความมุ่งหมายของทฤษฎีนี้ก็คือขั้นตอนในกระบวนการยุติธรรมจะต้องรวดเร็ว และมีประสิทธิภาพในกรณีที่ต้องหาเป็นผู้บริสุทธิ์เขาก็จะถูกปล่อยออกไปส่วนผู้ที่กระทำผิดก็จะถูกดำเนินคดี อย่างรวดเร็ว ทฤษฎีนี้เชื่อว่าตำรวจและอัยการสามารถที่จะวินิจฉัยความถูกผิดในขั้นต้นได้

ในระบบนี้กระบวนการยุติธรรมที่มีประสิทธิภาพจะต้องมีสถิติการจับกุมผู้กระทำความผิดสูง และการพิพากษาลงโทษผู้กระทำความผิดสูงโดยการใช้ทรัพยากรอย่างจำกัด

¹⁴ประธาน วัฒนวานิชย์ "ระบบความยุติธรรมทางอาญา : แนวความคิดเกี่ยวกับการควบคุมอาชญากรรมและกระบวนการนิติธรรม" วารสารนิติศาสตร์ (ฉบับ 4 ปีที่ 9 2520), หน้า

2. ทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม (Due Process of Law) ทฤษฎีนี้มีค่านิยมในเรื่องความเป็นธรรมตามขั้นตอนต่างๆ มากกว่าความคิดในเรื่องการควบคุมอาชญากรรมและไม่เชื่อว่าการคิดในการควบคุมอาชญากรรม จะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริงโดยเฉพาะการค้นหาข้อเท็จจริงซึ่งกระทำโดยเจ้าหน้าที่ตำรวจและอัยการหรือพนักงานฝ่ายปกครองเพราะวิธีปฏิบัติของตำรวจ และอัยการเป็นการดำเนินงานในที่ระโหฐานซึ่งอาจจะใช้วิธีการ ล่อลวง ชู่เชิญ หรือการสร้างพยานหลักฐานขึ้นใหม่ได้ ดังนั้นแนวความคิดของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรมจึงไม่เห็นพ้องด้วยการแสวงหาข้อเท็จจริงอย่างไม่เป็นทางการของทฤษฎีการควบคุมอาชญากรรม และต้องการให้มีการพิจารณาคดีหรือไต่สวนข้อกล่าวหาอย่างเป็นทางการ และเปิดเผยในศาลสถิตยยุติธรรม ทั้งในปัญหาข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายต่อหน้าองค์คณะของผู้พิพากษาที่เป็นกลางและไม่ลำเอียงเข้ากับฝ่ายใด

ในทางปฏิบัติทฤษฎีกระบวนการนิติธรรมจะยึดกฎหมายเป็นหลักบุคคลจะไม่ถูกกล่าวหาว่าประกอบอาชญากรรมเพียงเพราะมีพยานหลักฐานว่าเขาได้กระทำเท่านั้น แต่เขาจะมีความผิดก็ต่อเมื่อผู้มีอำนาจตามกฎหมายพิจารณาพิพากษาชี้ขาดแล้วว่าเขามีความผิด นอกจากนั้นผู้มีอำนาจพิจารณาและพิพากษาจะต้องพิจารณาด้วยทฤษฎีกฎหมายต่างๆ ที่ให้ความคุ้มครองสิทธิของเขาอย่างถี่ถ้วนแล้ว¹⁵

ความแตกต่างระหว่างความคิดของทฤษฎีกระบวนการนิติธรรม และการควบคุมอาชญากรรมจึงอยู่ที่วิธีปฏิบัติ (Procedures) ในทางทฤษฎีความคิดทางด้านการควบคุมอาชญากรรมอาจเป็นผลทำให้สังคมยอมรับการปฏิบัติที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายของเจ้าหน้าที่บางประการเช่น การจับกุมโดยมิชอบ ค้นโดยมิชอบ การสอบสวนโดยใช้กำลังบังคับ ชู่เชิญ และล่อลวงหรืออื่นๆ

ส่วนกระบวนการนิติธรรม เน้นทางด้านวิธีการแสวงหาข้อเท็จจริงที่เชื่อถือได้ในกรณีที่เจ้าหน้าที่ของรัฐปฏิบัติหน้าที่โดยมิชอบหรือละเมิดกฎหมาย ศาลจะใช้ดุลพินิจให้ปล่อยตัวจำเลยหรือให้พิจารณาคดีใหม่ได้¹⁶

2.4 ข้อวิเคราะห์ของผู้เขียน "เกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างคุณค่าของพยานหลักฐาน สิทธิเสรีภาพ และรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา"

เนื่องจากระบบการดำเนินคดีอาญานั้น ปัจจัยสำคัญในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลขึ้นอยู่กับพยานหลักฐานเป็นสำคัญ พยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ (Effectiveness) และน่าเชื่อถือ (Reliability) จึงเป็นองค์ประกอบสำคัญในการอำนวยความยุติธรรมให้เกิดแก่คู่ความในคดี

¹⁵เรื่องเดียวกัน. หน้า 155

¹⁶เรื่องเดียวกัน. หน้า 156.

พยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพนั้น หมายถึง พยานหลักฐานที่โดยตัวของมันเองแล้วสามารถพิสูจน์ความจริงได้ถูกต้อง หรือใกล้เคียงความจริงมากที่สุด ส่วน

พยานหลักฐานที่น่าเชื่อถือ นั้นหมายความว่า พยานหลักฐานที่เป็นที่ยอมรับว่ามีประสิทธิภาพและก่อให้เกิดความเป็นธรรม (Fairness) กล่าวคือพยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพโดยตัวของมันอาจมีลักษณะของความไม่น่าเชื่อถือ (Unreliability) ได้เช่น พยานหลักฐานดังกล่าวอาจได้มาโดยการบังคับ ชูเชื้อ หรือละเมิดสิทธิส่วนบุคคลทำให้พยานหลักฐานดังกล่าวไม่เป็นที่ยอมรับเพราะไม่สามารถให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความได้

ดังนั้นพยานหลักฐานที่ดีในอุดมคติจะต้องเป็นพยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ (Effectiveness) และมีความน่าเชื่อถือ (Reliability)

แต่เนื่องจากพยานหลักฐานที่ดีในอุดมคตินั้นย่อมจะต้องเกิดจากการมีระบบพยานหลักฐานที่ดีเอื้ออำนวยต่อกระบวนการกลั่นกรองพยานหลักฐาน และ การมีรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญา ที่มีความสมดุลระหว่างประสิทธิภาพของการควบคุมอาชญากรรม กับ การให้หลักประกันสิทธิเสรีภาพขั้นพื้นฐานแก่บุคคล หรือ ผู้ต้องหาในคดีอาญาตามมาตรฐานขั้นต่ำอันเป็นที่ยอมรับของนานาประเทศดังที่ปรากฏในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน คศ.1948

พยานหลักฐานที่ได้จากการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ จัดว่าเป็นพยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพ (Effectiveness) สูงสุดในการพิสูจน์บุคคลในปัจจุบันซึ่งเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในทางทฤษฎีวิทยาศาสตร์ว่ามีความถูกต้อง แม่นยำจนถึงขนาดที่อาจกล่าวได้ว่า "ร้อยเปอร์เซ็นต์"

อย่างไรก็ตามถึงแม้ว่าพยานหลักฐานที่ได้จากการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ โดยตัวของมันเองแล้วจะเป็นพยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพแต่ก็ยังมีข้อจำกัดอยู่ในตัวเอง การพิจารณาเพื่อชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานดังกล่าวจึงจำต้องคำนึงถึงปัญหาอื่นๆ หลายประการร่วมด้วย ดังต่อไปนี้

1. วิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางชีวภาพ อันได้แก่เลือด อสุจิ ขน...และอื่นๆ
2. คุณสมบัติของพยานผู้เชี่ยวชาญ
3. การยอมรับทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์
4. มาตรฐานการทดลองทางห้องปฏิบัติการ

ข้อจำกัดดังที่กล่าวมาอาจเป็นตัวแปรที่สำคัญในการทำให้ พยานหลักฐานที่ได้จากการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ มีลักษณะของความ "ไม่น่าเชื่อถือ" (Unreliability) กล่าวคือ

1. วิธีการได้มาซึ่งพยานหลักฐานทางชีวภาพ อันได้แก่ สิ่งส่งตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ ต่างๆ การเก็บรวบรวมพยานหลักฐานอันเป็นสิ่งส่งตรวจ และการแสวงหาล้างส่งตรวจพิสูจน์จากผู้ต้องหา หรือผู้ที่เกี่ยวข้อง เพื่อเปรียบเทียบกับลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ จากสถานที่เกิดเหตุ นั้น นอกจากจะต้องอยู่ภายใต้บังคับแห่งมาตรา 226 แห่ง ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา

ความอาญา ซึ่งมีความว่า "พยานวัตถุ พยานเอกสาร หรือพยานบุคคลซึ่งน่าจะพิสูจน์ได้ว่าจำเลยมีผิด หรือบริสุทธิ์ ให้อ้างเป็นพยานหลักฐานได้ แต่ต้องเป็นพยานชนิดที่มีได้เกิดขึ้นจากการจงใจมีคำมั่นสัญญา ชูเชิญ หลอกลวง หรือโดยมิชอบประการอื่น"แล้ว การปฏิบัติการของพนักงานตำรวจเกี่ยวกับการรวบรวมพยานหลักฐานดังกล่าวจะต้องเป็นไปด้วยความโปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้โดยองค์กรภายนอก เนื่องจากพยานหลักฐานที่มีประสิทธิภาพมาก ๆ จนยากจะหาข้อโต้แย้งนั้น ย่อมเปรียบเสมือน "ดาบสองคม" หากถูกนำมาใช้ประโยชน์ในทางที่ไม่ชอบย่อมก่อให้เกิดโทษอย่างมหันต์

2. คุณสมบัติของพยานผู้เชี่ยวชาญ จากบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง และประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา อาจแบ่งบุคคลผู้มีความรู้ทางด้านวิชาการในสาขาวิชาแขนงต่างๆ ประกอบกับการปฏิบัติงานในหน้าที่ และผู้ที่มีประสบการณ์ในสาขาอาชีพของตน เพื่อจุดประสงค์ในการเป็นพยานบุคคล ออกได้เป็น 3 ประเภทคือ

2.1 ผู้เชี่ยวชาญ

2.2 ผู้ชำนาญการพิเศษ

2.3 ผู้มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญ

2.1 ผู้เชี่ยวชาญ (Expert) คือบุคคลที่ศาลแต่งตั้งตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา 99 วรรคแรก¹⁷ การแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญตามมาตรานี้ อยู่ในดุลพินิจของศาล โดยศาลจะเรียกคู่ความให้มาตกลงกัน กำหนดผู้เชี่ยวชาญที่จะแต่งตั้งก็ได้ แต่ศาลจะบังคับบุคคลใดให้เป็นผู้เชี่ยวชาญไม่ได้ นอกจากบุคคลนั้นจะได้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้เชี่ยวชาญของศาลไว้แล้ว อย่างไรก็ตาม ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งนั้นอาจถูกคัดค้านได้ กรณีที่คู่ความอาจไม่ได้รับความเป็นธรรมขณะเดียวกันผู้เชี่ยวชาญ เมื่อมาเบิกความเป็นพยานศาลจะต้องสาบาน หรือ ปฏิญาณตน และมีสิทธิได้รับค่าธรรมเนียมกับค่าใช้จ่ายที่ได้ออกไปซึ่งเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในกฎกระทรวง

ผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้ง มีสิทธิพิเศษ คือ อาจแสดงความเห็นเป็นหนังสือยื่นส่งต่อศาล โดยตนเองไม่ต้องมาเบิกความประกอบความเห็นนั้นก็ได้¹⁸

¹⁷มาตรา 99 "ถ้าศาลเห็นว่า จำเป็นที่จะต้องตรวจบุคคล วัตถุ สถานที่ หรือ ตั้งผู้เชี่ยวชาญ ตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 129 และ 130 เมื่อศาลเห็นสมควรไม่ว่าการพิจารณาคดี จะอยู่ในชั้นใดหรือเมื่อมีคำขอของคู่ความฝ่ายใดภายใต้บังคับแห่งบทบัญญัติมาตรา 87 และ 88 ให้ศาลมีอำนาจออกคำสั่งกำหนดการตรวจหรือการแต่งตั้งผู้เชี่ยวชาญเช่นนั้นได้ บทบัญญัติแห่งมาตรานี้ไม่ตัดสิทธิของคู่ความในอันที่จะเรียกบุคคลผู้มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญ มาเป็นพยานฝ่ายตนได้"

¹⁸เรียงธรรม ลัดพลี, "ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการพิเศษ และผู้มีความรู้ผู้เชี่ยวชาญ" วารสารศาลพาหุ (เล่มที่ 5 ปีที่ 31, 2537) หน้า 48

2.2 ผู้ชำนาญการพิเศษ (Technician) คือ บุคคลโดยมีอาชีพ หรือมีใช้ก็ตาม แต่มีความชำนาญพิเศษในการใด ๆ เช่น ในทางวิทยาศาสตร์ ศิลป ฝีมือ พาณิชยกรรม การแพทย์หรือกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งความเห็นของบุคคลเหล่านี้ อาจมีประโยชน์ต่อคดี และอาจเป็นพยานได้ โดยศาลจะให้ผู้ชำนาญการพิเศษดังกล่าวทำความเห็นเป็นหนังสือก็ได้ แต่ตัวผู้ชำนาญการพิเศษต้องมาเบิกความประกอบหนังสือนั้น¹⁹ ซึ่งจะเห็นได้ว่าผู้ชำนาญการพิเศษตามนัยแห่งมาตรานี้ไม่จำกัดเฉพาะจะมีอาชีพ หรือมีความชำนาญพิเศษ แต่ในทางวิชาชีพที่กำหนดไว้เท่านั้น จะเป็นโดยอาชีพ หรือมีความชำนาญพิเศษ แขนงอื่นใด ก็ย่อมถือได้ว่าเป็นผู้ชำนาญการพิเศษในการนั้นๆ ได้

2.3 ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ (A Person with Expert Knowledge) คือบุคคลที่รู้ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งระบุนำมา เป็นพยานบุคคลของฝ่ายตน เมื่อบุคคลนั้นเป็นผู้มีความรู้เชี่ยวชาญใน ศิลปะ วิทยาศาสตร์ การฝีมือ การค้า หรือการทำงานในกฎหมายต่างประเทศ ซึ่งความเห็นของพยานอาจเป็นประโยชน์ในการวินิจฉัยชี้ขาดข้อความในประเด็น ทั้งนี้ไม่ว่าพยานจะเป็นผู้มีอาชีพในการนั้นหรือไม่ก็ตาม²⁰

เงื่อนไขสำคัญที่ศาลจะยอมให้นำพยานผู้เชี่ยวชาญเข้าสืบคือ ประเด็นแห่งคดีเป็นปัญหา ซึ่งคนธรรมดาไม่อาจตัดสินได้โดยใช้ความสามารถ หรือประสบการณ์ในชีวิตประจำวันของวิญญูชนและความรู้ทางวิทยาศาสตร์ หรือความรู้เฉพาะในวิทยาการแขนงนั้นจะ ได้จากการเบิกความของผู้เชี่ยวชาญเท่านั้น²¹

คุณสมบัติของพยานผู้เชี่ยวชาญประเภทต่างๆ ดังที่กล่าวมานั้น ตามหลักกฎหมายไทยผู้เชี่ยวชาญ และ ผู้มีความรู้เชี่ยวชาญจัดเป็นพยานในคดีแพ่ง ส่วนผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาเรียกว่า "ผู้ชำนาญการพิเศษ" ซึ่งจากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่ากรณีพยานผู้ชำนาญการพิเศษนั้นในคดีอาญาไม่จำกัดสาขาของศาสตร์ที่จะใช้ผู้เชี่ยวชาญ และไม่กำหนดคุณสมบัติอย่างเคร่งครัด²²

กรณีของการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ นั้นมีประเด็นที่ต้องพิจารณากล่าวคือจำเป็นจะต้องกำหนดคุณสมบัติ ของพยานผู้ชำนาญการพิเศษเกี่ยวกับการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ หรือไม่ ควรจะเป็นเพียงผู้มีความรู้เชี่ยวชาญหรือ ควรจะต้องเป็นบุคคลที่ผ่านการศึกษาระดับปริญญาตรีในศาสตร์

¹⁹ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 243

²⁰ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 98

²¹เข็มชัย ชุติวงศ์, "พยานผู้เชี่ยวชาญในสหรัฐอเมริกา", อัยการนิเทศน์ 3 (2523), หน้า 47.

²²เริงธรรม ลัดพลี, "ผู้เชี่ยวชาญ ผู้ชำนาญการพิเศษ และผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ" อ้างแล้ว, หน้า 55

แขนงนั้นจนได้รับปริญญาและผ่านประสบการณ์ในการตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ มาเป็นเวลานานเท่าใด

คุณสมบัติของพยานผู้ชำนาญการพิเศษในการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ นี้ แม้จะยังไม่มีการกำหนดไว้ในกฎหมายก็ตาม แต่ผู้เขียนเห็นว่า ยังเป็นประเด็นที่ควรนำมาพิจารณา เพื่อชั่งน้ำหนักพยานหลักฐาน เพราะตามหลักวิทยาการตำรวจนั้นผู้ที่ทำหน้าที่เป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจพิสูจน์เอกสาร และวัตถุพยานต่างๆ ได้นั้น จะต้องมีความรู้ (Knowledge) ในด้านวิชาการ (In theory) และมีเอกสารรับรองวิทยฐานะ (Qualification) อีกทั้งจำเป็นต้องอาศัยความชำนาญในการปฏิบัติงาน (Experience) มานานพอสมควรจึงจะถือได้ว่าเป็นผู้เชี่ยวชาญหรือผู้มีความรู้เชี่ยวชาญ (Expert) ตามความหมายที่แท้จริงได้ ส่วนผู้ชำนาญการพิเศษ (Technician) มีหน้าที่เป็นผู้ช่วยของผู้เชี่ยวชาญในการปฏิบัติการขั้นต้น ปฏิบัติการบางอย่างตามแต่ผู้เชี่ยวชาญจะมอบหมายให้เท่านั้นโดยไม่จำเป็นต้องศึกษาในเรื่องนั้นมาโดยตรง²³

3. การยอมรับทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์ ในต่างประเทศโดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกาประเด็นในเรื่องการยอมรับทฤษฎีทางวิทยาศาสตร์เป็นเงื่อนไขที่สำคัญ ในการที่ศาลจะพิจารณาว่าสมควรรับพยานหลักฐาน (Admissibility) ดังกล่าวเข้าสู่สำนวนหรือไม่โดยเฉพาะเกี่ยวกับการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ เนื่องจากเป็นวิธีที่เพิ่งค้นพบมาไม่นานนักแต่ในปัจจุบันทฤษฎีเกี่ยวกับการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ เป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปในหมู่นักวิทยาศาสตร์ว่ามีความถูกต้องรวมถึงประเทศไทยด้วยจึงไม่ค่อยมีปัญหามากนักในเรื่องนี้

4. มาตรฐานการทดลองทางห้องปฏิบัติการ : สิ่งที่ตรวจได้ในทางวิทยาศาสตร์นั้นอาจแยกได้เป็น 2 พวกใหญ่ๆ คือ

1. ข้อเท็จจริงที่คนทั่วไปเห็นได้ เข้าใจได้ว่ามีอยู่ ผู้เชี่ยวชาญตรวจพบข้อเท็จจริงเหล่านั้นในฐานะประจักษ์พยาน เช่น ลักษณะของบาดแผล จำนวนของบาดแผลที่ปรากฏที่ร่างกายผู้เสียหายหรือที่ศพ ลักษณะของลายมือหรือ เอกสารที่มีปัญหา เป็นต้น แต่เนื่องจากผู้เชี่ยวชาญมีความสามารถพิเศษที่จะตรวจวัตถุพยานต่างๆ เพื่อให้ได้ข้อเท็จจริงนั้นๆ เหนือกว่าประจักษ์พยานธรรมดา

2. ข้อเท็จจริงที่ได้จากการตรวจทางวิชาการโดยตรง ข้อเท็จจริงประเภทนี้คนทั่วไปคนธรรมดา หรือศาลไม่อาจทราบได้ว่ามีอยู่ เช่น หมู่เลือดของคน รอยเลือด หรือคราบอสุจิที่เกิดเหตุรวมทั้งการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ ด้วย สิ่งเหล่านี้ แม้เป็นข้อเท็จจริง แต่ก็ขึ้นอยู่กับมาตรฐานทางห้องปฏิบัติการเป็นสำคัญ

²³วิฑูรย์ อึ้งประพันธ์. "การประเมินผลจากพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์" อ้างแล้ว

มาตรฐานทางห้องปฏิบัติการ โดยทั่วไปมักขึ้นอยู่กับองค์ประกอบโดยรวมอันได้แก่

1. ความชำนาญของผู้ตรวจ
2. เทคนิคและวิธีการตรวจ การตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ นั้น อาจมีเทคนิคที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งแต่ละวิธี อาจมีข้อบกพร่องทางเทคนิคที่ไม่เหมือนกัน
3. ความบกพร่องของบุคคล การเปลี่ยนแปลงของข้อเท็จจริงที่ได้จากการตรวจนี้อาจจะเกิดจากบุคคลผู้เกี่ยวข้องเป็นเหตุ และอาจเกิดขึ้นได้ 3 ระยะคือ

3.1 ความบกพร่องจากการส่งวัตถุพยาน ทำให้มีการเปลี่ยนแปลงข้อเท็จจริงบางอย่างไปก่อนการตรวจของผู้เชี่ยวชาญ เช่น การส่งวัตถุพยานโดยมิได้ห่อปิดผนึกให้เรียบร้อยทำให้เกิดปัญหาว่าวัตถุพยานที่ผู้เชี่ยวชาญได้ตรวจนั้น จะเป็นวัตถุพยานตัวจริงหรือไม่ และการส่งวัตถุพยานหลายๆ ตัวอย่างในคราวเดียวกัน อาจปิดผนึกสลับกันได้

วิธี ส่งวัตถุพยานบางอย่างจำเป็นต้องมีรายละเอียดให้ผู้เชี่ยวชาญทราบว่าผู้ส่งได้จัดการกับวัตถุพยานนั้นอย่างไร มิฉะนั้นข้อเท็จจริงที่ตรวจพบอาจผิดจากความจริงไปก็ได้

3.2 ความบกพร่องของผู้ตรวจเองในกรณีที่มีการตรวจของหลายๆ ตัวอย่าง อาจจะตรวจสอบสลับตัวอย่างได้

ความบกพร่องดังกล่าวแล้วหากมีผู้ยกขึ้นมาอ้างอาจจะต้องมีการพิสูจน์ความถูกต้องแห่งข้อเท็จจริงนั้นๆ อีกครั้งหนึ่ง ในประเทศเยอรมันมีข้อปฏิบัติเป็นระเบียบทั่วไปว่าสถาบันที่ตรวจหาปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือดนั้นจะต้องเก็บตัวอย่างเลือด ที่เหลือจากการตรวจ โดยรักษาสภาพเดิมไว้เป็นเวลาอย่างน้อย 2 ปี เพราะมีข้อโต้แย้งเกี่ยวกับข้อเท็จจริงนี้เกิดขึ้นเสมอ²⁴

กรณีของการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ นั้น ปัญหานี้เป็นประเด็นหนึ่งที่มีถูกหยิบยกขึ้นมาโต้แย้งในการต่อสู้คดี ในประเทศสหรัฐอเมริกาเนื่องจากกระบวนการดำเนินคดีอาญา ยึดหลักการกระบวนการนิติธรรม (Due process) ที่เน้นเกี่ยวกับการให้ความคุ้มครองสิทธิแก่ผู้ต้องหาอย่างถี่ถ้วนได้มีการวางหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ ว่าเจ้าหน้าที่ตำรวจจะต้องเก็บสิ่งส่งตรวจไว้ส่วนหนึ่ง เพื่อที่ผู้ต้องหาจะได้ร้องขอให้มีการพิสูจน์ความถูกต้องของการทดลองอีกครั้งหนึ่ง

จากที่กล่าวมาจะเห็นได้ว่าพยานหลักฐานที่ได้จากการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ นั้น ยังมีข้อจำกัดอยู่บางประการ การศึกษาถึงแนวความคิด เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าของพยานหลักฐาน สิทธิเสรีภาพ และรูปแบบของกระบวนการยุติธรรมทางอาญาโดยสังเขปก็เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณาถึงกระบวนการในการพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ ว่ามีความน่าเชื่อถือเพียงใด (Reliability) การจะนำพยานหลักฐาน ดังกล่าวมาใช้ในการดำเนินคดีอาญาผู้ต้องหา หรือบุคคล

²⁴เรื่องเดียวกัน

ที่เกี่ยวข้องควรได้รับความคุ้มครองสิทธิขั้นพื้นฐานเพียงพอ และ รัฐมีอำนาจอันชอบธรรมเพียงพอในการบังคับ เอาสิ่งส่งตรวจพิสูจน์ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ จากร่างกายผู้ต้องหาและประการสุดท้ายได้แก่ศาลควรมีหลักเกณฑ์และ เหตุผลในการพิจารณาขังนำนักพยานหลักฐานที่ได้จากการพิสูจน์ ลายพิมพ์ ดี เอ็น เอ นี้เช่นไร ซึ่งผู้เขียนจะทำการศึกษาถึง

หลักเกณฑ์กฎหมาย และสภาพการปฏิบัติของต่างประเทศเกี่ยวกับปัญหาดังกล่าวในบทที่ 3 เพื่อเป็นแนวทางในการพิจารณา และปรับปรุงคุณภาพให้การนำพยานหลักฐานดังกล่าวมาใช้ในประเทศไทยก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดทั้ง แก่รัฐ และประชาชน